

Pendulul de la miezul nopții

Conferință științifică despre activitatea de cercetare desfășurată de Anton Golopenția în Basarabia, Chișinău, 18 ianuarie 2007

Românii de la est de Bug sau debolșevizarea

La 18 ianuarie la Chișinău a avut loc o Conferință științifică aproape imposibilă în România lunii ianuarie a anului 2007. Ea a fost organizată la Academia de Studii Economice (ASEM) de către profesorul Vasile Șoimaru, eminent promotor al școlii monografice românești. Conferința a dezvăluit fapte științifice uluitoare realizate de marele sociolog Anton Golopenția, ucis de închiisoarea comunistă în anul 1951 (după 18 luni de la arestarea din ianuarie 1950). Despre el Henri Stahl scria în 1981: „Anton Golopenția era o sinteză a mai multora dintre noi: filozof tot atât cât Mircea Vulcănescu, erudit și profesor tot atât cât Traian Herseni, investigator deopotrivă cu mine și organizator tot atât de abil ca și Octavian Neamțu”. Anton Golopenția a fost membru activ al echipelor monografice ale profesorului Dimitrie Gusti, unul din ucenicii și protejații acestuia. El a participat în 1931 și la cercetarea de la Cornova, județul Orhei, demonstrând cu datele „statisticii necruțătoare” că populația majoritară a Basarabiei este românească și că are vechime românească. Acele cercetări, dar și cele realizate în satele românești de la est de Bug în timpul celui de al doilea război mondial, au

fost comentate și discutate la conferință atât de profesorul american Sanda Golopenția, fiica lui Anton Golopenția, cât și de ceilalți vorbitori (Vlad Pohilă, Grigore Botezatu, Nicolae Băieșu, Silvia Ghinculov, Ludmila Bulat, Alexei Marinat, Lidia Kulicovski, Vasile Șoimaru, Nicolae Dabija și subsemnatul). Fiindcă cele discutate la acest eveniment științific remarcabil vor fi publicate într-un volum aparte, iar operă lui Anton Golopenția merită cercetată fundamental cu toate resursele științifice actuale (ca să devină pernă de căpătâi a celor care iau decizii pentru ziua de mâine a oamenilor), vom analiza aici doar unele perspective politico-filozofice ale ei.

La Cornova, în anul 1931, Anton Golopenția a observat că românii din Basarabia, deși erau marginalizați și terORIZAȚI de conjunctura geo-politică, sunt deosebit de receptivi la schimbările lumii, fie tehnologice, vestimentare sau distractive. Ei acceptă noul la fel de ușor ca și orășenii vest-europeni, rămânând în același timp tradiționali în obiceiurile casnice, inclusiv în cele alimentare și agricole, felul de a vorbi, de a-și cânta doinele sau dansa horele. Adică de a fi români. Cui trebuia acest „amănunt”? Mai întâi basarabenilor, rupți cu hotarele geopolitice de contextul lor etno-genetic. Apoi, diplomației românești,

ca să aibă dovezi la „congresele de pace”, aflate sub presiunea colonialismului rusesc și a neocolonialismului de tip comunist. Unitatea etno-culturală a basarabenilor cu ceilalți români, demonstrată arheologic, istoric, lingvistic, social, religios, economic de echipele monografice ale profesorului Gusti, în baza unor date de netăgăduit, a arătat, mai întâi, că Marea Unire de la 1918 nu a fost „ocupație”, așa cum mai încearcă să demonstreze istoricii bolșevici, inclusiv cei de sorginte terorist-troțchistă, ci revenire democratică la firească. Adică umanism. Apoi, că ființa românească din Basarabia era la anul 1932 totalmente armonizată cu modernitatea europeană și făcea parte din contextul civilizator european. Monografia Cornovei restituie științific aceste calități ale poporului român din Basarabia, reîmprospătate în anii din urmă mai ales de activitățile culturale și științifice ale profesorului Vasile Șoimaru.

În excepționala monografie *Românii de la est de Bug* (două volume a câte 618 și 928 pagini, scoase la Editura Enciclopedică, București), lansată la aceeași conferință, Sanda Golopenția a adunat materialele cercetărilor realizate în 1941-1943 de o echipă condusă de Anton Golopenția în satele românești de la est de Bug (dar și urmele acelor cercetări, refăcute fotografic de Vasile Șoimaru). Formată din 19 oameni de știință și activând în condițiile de război ale ocupației germane (este vorba de regiunile Harkov și Donețk ale actualei Ucraine), echipa a descoperit, iar cu cele mai serioase metode științifice (mărturie ne sunt cele 1 546 pagini de studii, articole și documente ale cercetării, publicate de Sanda Golopenția), că poporul român s-a extins natural (și nu militar, accentuăm lucrul acesta) în pusta nord-pontică, inclusiv prin roire naturală și transumanță. Stabilirea lor anume în acele locuri a fost, însă, marcată și de descoperirea la est de Bug a unor vetre de locuire sedentară identice cu cele românești (cele ale păstorilor români medievali, apoi dacice, dar și altele mult mai vechi, cucuteniene/tripoliene). În aceste comunități românești care s-au dezvoltat

câteva sute de ani în ruptură aproape totală cu arealul românesc și în condițiile vitrege ale guvernărilor țariste și comuniste, echipa lui Anton Golopenția a descoperit mostre excepționale de străveche cultură românească. Scoarțele și prosoapele, elementele arhitectonice, tradițiile sărbătorilor calendaristice și a celor religioase, felul de a trăi și munci în comunitate, dar mai ales vorbirea românească și cântecul românesc au constituit o adevărată revelație pentru Anton Golopenția și echipa lui.

Nu putem să nu remarcăm în fotografiile superbelor scoarțe și prosoape străvechi simboluri solare carpato-dunărene, păstrate cu sfințenie de poporul român și la est de Bug. Unele din acele simboluri se regăsesc, de pildă, pe acoperământul Mariei de Mangop, soția lui Ștefan cel Mare și Sfânt. Maria de Mangop a fost adusă de peștorii domnitorului, cum se știe, din Crimeea, zonă așezată ceva mai la sud de cea cercetată de echipa lui Anton Golopenția. Or, apariția simbolurilor străvechi carpato-dunărene pe acoperământul ei (cusut, așa cum susține tradiția, de Maria Voichița, fiica lui Radu cel Frumos, nepotul lui Mircea cel Bătrân) încă nu a fost elucidată. Se știe însă că aceste simboluri apar și pe picturile care îl reprezintă pe Mircea cel Bătrân, și în detaliile miniaturilor lui Gavriil Uric și chiar în unele elemente ale primelor construcții religioase de piatră românești (vezi, Valeriu Anania, *Cerurile Oltului*, 1990). Descoperirea acestor simboluri în satele românești din imediata apropiere a regatului hersonesian ne dă unele repere importante pentru o posibilă cercetare arheosimbolică și arheolingvistică a misterului relațiilor dintre principatele românești și regatul hersonesian. Această cercetare ar putea fi susținută și de colecția de mostre audio a echipei Golopenția, în special a cântecelor populare românești înregistrate de Constantin Brăiloiu. Cinci dintre acele cântece au fost mai apoi introduse de marele profesor al Mariei Tănase și în Colecția Universală a Muzicii Populare Înregistrate, editate de Brăiloiu la Paris, și constituie modele spectaculoase

de străveche cultură românească și universală. Dintre acestea, invocația către Lună, despre care, așa cum a arătat Sanda Golopenția la conferință, însuși Constantin Brăiloiu spunea că este un „extraordinar cântec liturgic”, reprezintă după opinia noastră, inelul lipsă al unității spirituale indo-europene. Motivele liturgice foarte vechi din acest cântec, românești, dar și străvechi ariene, persane și indiene, ne permit să urmărim mai sigur cercetările „mioritice” ale lui Mircea Eliade, care a spus despre „Miorița” că este o manifestare a Cosmosului liturgic. Chiar îndrăznim să afirmăm că superba rugă către lună, culeasă de Constantin Brăiloiu în 1942 într-un sat românesc din zona Donețkului, reprezintă una din cele mai magnifice manifestări ale Cosmosului Liturgic. Norocul sau întâmplarea a făcut ca această manifestare sublimă să se realizeze în limba română.

Frumusețea și arhaicitatea melodiei, vechimea limbii române, profunzimea versurilor acestui cântec, de numai 47 de secunde, accentuată și de o interpretare magnifică, ne arată nu numai primordialitatea temelii spirituale ale neamului românesc, ci și dăinuirea acestor temelii, și indo-europenitatea lor. „Răsai, Lună, decusară” este un document formidabil al limbii și tradițiilor poporului român, dar și a întregului spațiu cultural european, ajuns la noi din cele mai vechi timpuri, iată, tocmai prin filiera est-bugiană a „sedentarismului casnic” (Alec Russo) al poporului român. Mai mult, cercetând cu atenție cele cinci cântece se pot descoperi și zonele de unde acele comunități românești au venit („pe drum de anină”) la est de Bug, și felul cum anume acele cântece au protejat sufletul membrilor comunităților sub vremi strașnice, chiar și atunci când, din considerente de supraviețuire fizică, ei nu mai comunicau în limba română. Astfel aceste 47 de secunde ale cântecului „Răsai, Lună, decusară”, salvate de echipa monografică a lui Anton Golopenția și multiplicată acum de fiica lui și de Vasile Șoimaru, reprezintă metaforic nemurirea sufletului românesc și ne dau

posibilitate să construim adevărate și stabile punți peste marea atât de agitată a modernității globalizate („Cine are fete multe/Treacă marea cea cu punte”, spune alt superb cântec descoperit de echipa lui Anton Golopenția la est de Bug). Publicăm aici textul acestui magnific cântec liturgic românesc (repetăm, definiția aparține lui Constantin Brăiloiu), pentru descifrarea poetico-lingvistică și filozofică a căruia urmând să așteptăm altă oportunitate :

Răsai Lună decusară,
Răsai Lună decusară,
Să se vadă în livadă,
Să se vadă în livadă,
Să cosesc cojoc de iarbă,
Să cosesc cojoc de iarbă,
Să dau murgului să roadă,
Să dau murgului să roadă.

Însă cea mai cutremurătoare descoperire pe care a făcut-o Anton Golopenția cercetând comunitățile românești de la est de Bug avea să fie diabolicul mecanism al bolșevizării acelor comunități, neputința acelor oameni de a înțelege că ei trăiesc în sărăcie și subdezvoltare, nedorința lor de a vorbi românește cu românii veniți din România din teamă că vor fi strămutați în România, despre care auzise (de la propaganda bolșevică) că acolo trăiesc ciobani foarte săraci. Pentru a re-deschide sufletul acelor oameni Anton Golopenția a propus un mecanism subtil, cadourile sub forma unor alimente de primă necesitate (sare, zahăr, ulei, făină de grâu) care a și fost realizat de echipă și a avut un efect colosal.

Aici trebuie să facem o precizare. Cercetarea evenimentelor istoriei recente a poporului român, de pildă viața și activitatea mareșalului Ion Antonescu, sunt de multe ori scoase din contextul acelor timpuri (tragedia guvernării carliste, invazia comunistă din 1940, răpirea a 30% din teritoriul României cu peste 6 milioane de cetățeni, pierderea a milioane de vieți omenești, impunerea participării la un război mondial provocat de marile puteri europene,

posibilitatea destrămării totale a statului român) și puse în actualitate, după nevoile politice și etnocentriste ale celui care cercetează trecutul. Așa și Mihai Eminescu a devenit anti-semit sub penița unor critici postmoderniști, fără să fi existat chiar și termenul „antisemit” în timpul vieții lui, iar Ion Antonescu, cu toate păcatele pe care le-a avut (dar ce șef de stat din acele vremuri de coșmar nu le-a avut?), a devenit „ucigașul a sute de mii de evrei și țigani în Trasnistria” fără ca să existe urmele aceluia infern, și fără a se fi pomenit de el la Nürnberg (printre altele, de ce, oare, Ion Antonescu nu a fost judecat la Nürnberg?). Or, metoda „cadourilor” despre care este vorba mai sus trebuie privită anume prin prisma bolșevizării, a sărăciei apocaliptice instalate de bolșevici cu metoda genocidului neconținut, deznaționalizare (mai ales prin neconținută migrațiune), inclusiv a poporului rus, multiculturalism forțat, colectivizare prin foamea organizată în Ucraina în anii 1931-1942 (declarată recent de Parlamentul Ucrainei genocid), represiile din anii 1936-1937, cât și de situația specială a acelor teritorii în contextul războiului pe care cele două regimuri criminale, nazist și comunist, îl duceau atunci între ele. Altă nuanță a acelor evenimente era și necesitatea repatrierii acelor comunități românești sortite rusificării, metodă folosită frecvent în istorie, iar în acea epocă de Germania (apoi și de Israel).

Cercetând comunitățile românești de la est de Bug, Anton Golopenția a descoperit mecanismul diabolic al bolșevizării acelor comunități, aflate sub teroare comunistă încă din 1917. Fiind un mare cunoscător al sufletului omenesc, savantul român a conștientizat imediat necesitatea imperioasă a umanizării prin de-bolșevizare, acțiune „asemănătoare celei de denazificare” (vezi *Ultima carte*, 2001, 155, editată tot de Sanda Golopenția). Așa pachetele cu sare, zahăr, ulei și făină au deschis adevărata bogăție a sufletelor acelor oameni năpăstuiți de ciurma comunistă. Foamea, vorba lui Cantemir, i-a făcut muritori, iar potolirea foamei, vorbitori.

Ei au început să vorbească românește cu echipa lui Golopenția, să o invite în casele lor, să le arăte „bogăția”, adică scoarțele și prosoapele, să se lase fotografiați și „monografiați”.

În necruțătoarele interogatorii care l-au și ucis până la urmă, comisarii bolșevici s-au interesat în mod special în ziua de 23 martie 1950 anume despre „debolșevizare” și de modul prin care Anton Golopenția se gândea să o aplice în România (vezi în *Ultima carte* „Sugestii pentru programul de guvernare al regimului viitor”, 156, sau „Acțiunea de pacificare politică”, 157). Atragem atenția aici asupra faptului că la 23 martie 1950 era vorba de numai câțiva ani de bolșevizare a României și că marele sociolog a putut să descrie atât de precis mecanismul anihilării fantomei comuniste din mentalul omenesc fiindcă a cercetat fundamental acest mental în 1941-1943 la est de Bug, în satele românești ce fuseseră bolșevizate timp de 23 de ani. Gulagul, înfometarea, împușcarea inocenților fără procese și fără milă, umilirea prin utilizarea simțului genetic al supraviețuirii și chiar băgarea în acest simț a ideii că trăind în totală mizerie și subdezvoltare trăiești, adicătelea, în rai, toate astea Anton Golopenția le-a văzut și cercetat la românii de la est de Bug. Fiind și sociolog, și economist, și filozof, el a intuit că salvarea acelor oameni, apoi și a tuturor popoarelor maltratate de bolșevici, este numai „debolșevizarea asemănătoare acțiunii de denazificare”. Ancheta din 23 martie 1950 mai demonstrează că algoritmul comunist al bolșevizării a fost atât de bine conceput de ideologii bolșevici, în special de Vladimir Lenin și Leon Troțki, a utilizat atât de bine anumite structuri genetice ale ființei umane, că pentru bolșevizarea efectivă nu erau necesari mulți ani, chiar nici multe luni. La 23 martie 1950, în numai 5 ani de teroare comunistă realizată pas cu pas după scenariile ideologilor de la Kremlin, România era bolșevizată atât de grav încât salvarea ei se putea face numai prin „de-bolșevizare”.

Trebuie, însă, să subliniem, că urmărind starea mentalului actual al românilor, atât din România, cât și din Basarabia și Bucovina, despărțiți iar de la 1 ianuarie 2007 cu ziduri geo-politice necruțătoare, că acțiunea de debolșevizare despre care vorbea Anton Golopenția în martie 1950 încă nu a avut loc. Mulți din cei care fac pe anticomunism, inclusiv intelectualii ajunși la putere și dincolo, și dincoace de Prut, chiar și politicienii care au condamnat recent comunismul în România, nu au mers mai departe decât constatarea ororilor comuniste și arătarea cu degetul politizat doar a unor „criminali comuniști”, fără a se cerceta izvoarele bolșevismului și bolșevizarea și fără a se propune și un mecanism eficace al debolșevizării. Or, acest mecanism, sau cel puțin părțile lui efective, fusese descoperit de Anton Golopenția încă în timpul cercetărilor monografice realizate în satele românești de la est de Bug.

Care ar fi, deci, mecanismul debolșevizării? Ce ar putea anihila din mentalul omenesc frica și umilița, subdezvolatrea și animalitatea, ignoranța și violența bolșevică? Felul cum echipa monografică a lui Anton Golopenția scoate în prim plan limba vorbită de românii de la est de Bug după zeci de ani de maltratare fizică și spirituală, scoarțele și cântecele lor străvechi românești, obiceiurile calendaristice și cele religioase ne arată că mecanismul diabolic al bolșevizării nu a putut distruge valorile spirituale și umane *de profundis* pe care este construită ființa omenească. Frumosul și mila, legătură mistică, transcendențială cu Dumnezeu, caracterul de liturghie/missă ascunsă al acestei legături, redescoperită de Anton Golopenția și Constantin Brăiloiu la românii de la est de Bug, arată și mecanismul simplu și uman al debolșevizării. Recitind azi pe Anton Golopenția, martirul și savantul de geniu, putem spune cu toată

seriozitatea că debolșevizarea poate fi realizată efectiv doar prin revitalizarea ființei naționale, așa cum s-a procedat atunci când s-a denazificat și Germania („Suntem nemți, avem tradiții culturale și economice excepționale, deci vom reînvia, ne vom denazifica și vom redeveni una din cele mai puternice națiuni ale lumii!”). Adică prin umanism.

Un străvechi cântec românesc, un străvechi prosop românesc, un drob de sare de la Cacica sau Târgul Ocnei purtat pe drumul de anină (nisip) sub clarul de lună, sunt mai eficace în acțiunea debolșevizării decât toate tomurile celor care judecă fantoma comunistă doar în vorbe, fără a întreprinde absolut nimic ca sufletul omenesc să se elibereze din ghearele ei. Nu facem aici trimiteri prea multe spre realitatea apocaliptică contemporană a algoritmului Turnului Babel, nu amplificăm legăturile dintre nazificare, bolșevizare și globalizare, ci doar iluminăm în cercetările lui Anton Golopenția anume algoritmul împuternicirii ființei naționale ca instrument util, frumos și subtil al umanismului ce poate salva și acest pământ, și omul ce locuiește pe el. Nu intrăm aici în polemică nici cu Martin Heidegger („Doar un zeu ne mai poate salva!”), dar amintim un vers celebru al lui Mihai Eminescu – „dar piară oamenii cu toți, s-or naște iarăși oameni”. Pentru ființa spirituală universală acest act, al apariției mistice a altor oameni după ce toți cei de pe pământ au pierit, e cu puțință. Pentru omul trăitor acum pe pământ, a renaște după dispariția totală a neamului omenesc, e cu neputință. De aceea este atât de imperios ca în noaptea care vine, și ea vine!, să răsară Luna decusară, ca să se vadă în livadă, ca să putem cosi acel magnific cojoc de iarbă, la care roade atât de pașnic murgul, atât de necruțător timpul, atât de jucăuș veșnicia.

Andrei Vartic